

Grensoverschrijdend gedrag en machtsmisbruik in de mediawereld

Position paper rondetafelgesprek 23 februari 2022

Bij Slachtofferhulp Nederland zijn slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag in vele situaties bekend: op universiteiten, in de sportwereld, bij acteeropleidingen, in de politiewereld, in gezinnen en bij grote bedrijven. De vormen van machtsmisbruik zijn even talrijk: van seksueel grensoverschrijdend gedrag tot bedreigen, van een angstcultuur tot niet open en transparant zijn.

Op basis van dienstverlening aan slachtoffers door Slachtofferhulp Nederland bestaat niet de indruk dat er in de mediawereld meer grensoverschrijdend gedrag en machtsmisbruik voorkomt dan in een andere situaties (op of buiten de werkvloer) waar machtsverhoudingen aanwezig zijn¹. Wel is er sprake van specifieke factoren in de mediawereld die samenhangen met een verhoogd risico op (seksuele) grensoverschrijding: o.a. een informele en competitieve sfeer, en grote statusverschillen op de werkvloer².

In dit position paper brengt Slachtofferhulp Nederland twee thema's onder de aandacht: drempels voor het melden van grensoverschrijdend gedrag in de mediawereld en nadelige gevolgen van negatieve reacties op die meldingen.

Drempels voor melden van grensoverschrijdend gedrag

Juist vanwege machtsverhoudingen is het voor een slachtoffer vaak niet makkelijk om te melden wat er gebeurd is. Slachtoffers kunnen denken dat grensoverschrijdend gedrag geaccepteerd is of kunnen bang zijn voor de gevolgen van melden. Als een BN-er slachtoffer of verdachte van grensoverschrijdend gedrag is, bestaat het risico op reputatieschade bij melden. In het geval van een televisieprogramma, kan het melden van machtsmisbruik het einde van deelname aan de show betekenen en is een kans verkeken. Dit kunnen belemmerende factoren zijn om grensoverschrijdend gedrag te melden.

Het is belangrijk dat het voor slachtoffers duidelijk is wat grensoverschrijdend gedrag is en waar slachtoffers dit (veilig) kunnen melden, zowel binnen als buiten de organisatie.

¹ Uit de jaarlijkse Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (CBS/TNO) komt naar voren dat veruit het meeste ongewenste gedrag voorkomt in de zorgsector en dat in alle sectoren intimidatie de meest voorkomende vorm is van grensoverschrijding. Seksuele grensoverschrijding komt het meest voor in de zorgsector en in de horeca. Entertainment en/of de mediawereld zijn in deze enquête echter niet als aparte categorieën in opgenomen.

² Uit onderzoek naar seksueel grensoverschrijdend gedrag uit 2018 (onderzoekgroep CuDOS, universiteit Gent) bleek dat er een hoger risico op grensoverschrijding was voor de volgende persoons- en werkgerelateerde factoren: jonge leeftijd medewerker, een tijdelijk arbeidscontract, werknemers in artistieke of artistiek-technische functies, grote statusverschillen op de werkvloer, een sfeer van competitie en een informele sfeer op de werkvloer. Veel van deze factoren zijn aanwezig voor mensen die werkzaam zijn in de mediawereld.

Om de drempel voor melden te verlagen, moet een slachtoffer erop kunnen vertrouwen dat er onafhankelijk onderzoek zal plaats vinden, dat het slachtoffer zal worden beschermd en ondersteund in zijn noden en behoeften.

Reacties op melden van grensoverschrijdend gedrag

Reactie op het melden van grensoverschrijdend gedrag zijn cruciaal: geloofd worden en erkenning krijgen zijn helpend voor herstel. Helaas zijn reacties vaak niet steunend. Bedrijven doen aan 'damage control' en vragen slachtoffers soms om niet aan de grote klok te hangen wat er gebeurd is. Wordt het wel bekend, dan vindt een deel van het grote publiek daar wat van. Meningingen worden (anoniem) gedeeld op sociale media: 'Waarom komt het slachtoffer hier nu opeens mee?' of 'Hij zal het er zelf wel naar gemaakt hebben'. De vaak grote schare fans van bekenden in de mediawereld en collega's, kunnen geneigd zijn om de verdachte te verdedigen: 'Maar [...] is juist zo'n hard werkende en fijne collega' of 'Ik volg hem al zo lang, ik weet zeker dat hij nooit zoiets zou doen.'

Deze reacties vallen onder victim blaming: het slachtoffer wordt (deels) verantwoordelijk gehouden voor wat er gebeurd is of het slachtoffer wordt niet geloofd. Dit kan bij slachtoffers gevoelens van schuld en schaamte versterken en is schadelijk voor herstel. Bovendien heeft dit niet alleen effect op slachtoffers van die specifieke gebeurtenis, maar het heeft ook invloed op hoe slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag in een andere setting of in het verleden kijken naar hun eigen ervaringen.

Bij het melden van grensoverschrijdend gedrag in de mediawereld, is er tevens een groot risico op het verliezen van controle. De pers benadert slachtoffers en andere betrokkenen om hun verhaal te doen en de feiten te achterhalen. Slachtoffers hebben geen invloed op wat er wel en niet in de pers verschijnt (inclusief de eerder genoemde beschuldigende reacties van anderen). Het is belangrijk om slachtoffers hierin goed te begeleiden en zoveel mogelijk te informeren over wat er gaat gebeuren. Niet alleen over wat er in de pers verschijnt, maar ook over wat er met de melding gaat gebeuren. Gevoelens van controle en veiligheid hebben een positief effect op herstel.

Slachtofferhulp Nederland staat slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag bij en heeft daarbij een gidsfunctie: we geven aan wat de rechten zijn van slachtoffers, steunen hen bij het omgaan met de praktische, psychosociale en juridische gevolgen en ondersteunen bij het vinden van passende hulp. Wij bieden een luisterend oor, geven erkenning voor gevoelens en helpen slachtoffers om zich weer zo veel mogelijk veilig en 'in control' te kunnen voelen. Slachtofferhulp Nederland ondersteunt slachtoffers bij het omgaan met de *gevolgen* van grensoverschrijdend gedrag. Wij willen een oproep doen om aan de *voorkant* niet alleen te kijken naar incidenten en specifieke zaken die veel aandacht krijgen in de media om niet te polariseren (man of vrouw, goed of fout, wel of niet strafbaar), maar breder te kijken naar bestaan van machtsmisbruik in onze maatschappij en hoe dit te verminderen.